

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

DIBATSELA 2021

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 7.

KAROLO YA A: TEKATLHAOLOGANYO**GO SWAYA TEKATLHAOLOGANYO**

- Ka lebaka la go re nepo e lebešitšwe go kwešišo, mopeleto le polelo tša go phošagala dikarabong ga tša swanela go šetšwa, ka ntle le ge fela diphošo tša mohuta woo di fetola tlhalašo/kwešišo. Diphošo di swanetše go bontšhwa. Ge molekwa a diriša mantšu a polelo yeo a sa lekwego ka yona, hlokomologa mantšu ao, gomme ge karabo e tšweletšwa gabotse, se mo fokoletše meputso. Le ge go le bjalo, ge lentšu la polelo ye nngwe le dirišwa mo sengwalong gomme le nepiša karabo, gona karabo yeo e tla amogelwa.
- Mo go dipotšišopulego, ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša EE/AOWA goba Ke a dumela/Ga ke dumele. Go swanetše go fiwa lebaka la karabo yeo.
- Ga go meputso ye e tlogo fiwa go dikarabo tša NNETE/MAAKA goba NTLHA/KGOPOLO. Go swanetše go fiwa lebaka la karabo yeo.
- Ge go nyakega dikarabo tša lentšu le tee, gomme molekwa a fa lefoko ka moka, swaya karabo ya nnete ge fela lentšu la nnete/karabo le thaletšwe.
- Ge dintlha tše pedi goba tše tharo di nyakega gomme gwa fiwa tše ntši, swaya fela tše pedi goba tše tharo.
- Amogela mebolelwana.

POTŠIŠO YA 1

- 1.1 1.1.1 Dikokwane (1)
- 1.1.2
- Dijo
 - Diaparo
 - Dipuku (3)
- 1.1.3
- Kgoro ya Temo e hlomile lesolo la Rakatlala go tsošološa temo.
 - Balemi ba fiwa ditlabakelo le dinyakwa tše bohlokwa tša temo. (2)
- 1.1.4 Balemirui ke balemi bao temo ya bona e lebanego le leruo mola balemi ba dibjalo temo ya bona e lebane le merogo le dienywa. (2)
- 1.1.5 Motho ge a nyaka dilo tše dibotse o swanetše go di šomela ka maatla.
- Go šoma kudu ga Lekwelaruri go dirile gore a kgone go katološa kgwebo ya gagwe. (2)
- 1.1.6
- Go kgopela setsha mošate ka maikemišetšo a go katološa kgwebo ya gagwe.
 - Go arola setsha ka diripa tše pedi, e lego sa dibjalo le sa go rua dikgogo tša go beela mae. (2)
- 1.1.7 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
- Mohlala:
- Lekwelaruri o thomile ka go bjala merogo ye e se nago mošomo o montši.
 - Ge Lekwelaruri a bona gore o a atlega, a thoma go bjala merogo ye e nago le mošomo wo montši bjalo ka go fothelwa le go thekgwa. (2)

1.1.8 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.

Mohlala:

- Lekwelaruri o ile a thoma ka go fepa motse wa gabo le metsemabapi ka ditšweletšwa tša gagwe.
- Lekwelaruri o ile a katološa kgwebo ya gagwe ka go romela ditšweletšwa tša gagwe Borwa bja Afrika.

(2)

1.1.9 Balekwa ba tla fa dikakanyo tša go fapana.

Mohlala:

- Diloni tša gagwe di be le mangwalo a tumelelo ya go tshela mollwane.
- Baotledi ba gagwe ba be le mangwalo a maswanedi.
- Ditšweletšwa tša gagwe di lekolwe ebile di amogelwe go ba tša maemo a godimo.
- A be le tumelelo ya go rekišetša dinagamabapi ditšweletšwa tša gagwe.
- Diphahlo tša gagwe di be le inšorentshe.
(TŠE PEDI fela)

(2)

1.1.10 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.

Mohlala:

- Ke be nka hloma masolokgoparara a go tutuetša barutwana go tsenela tša temo.
- Ke be nka abela barutwana ba ba ithutelago tša temo thušo ya mašelang a go ithuta.
- Ke be nka hlohleletša ba Kgoro ya Thuto go oketša dikolo tša temo ka mo nageng.
- Ke be nka abela dikolo ditlabakelo tša go ruta bana ka tša temo.
- Ke be nka kgopela ba Kgoro ya Thuto gore thuto ya tša temo e be kgapeletšo ka dikolong ka moka.
(TŠE PEDI fela)

(2)

1.2 1.2.1 B/Diruiwa

(1)

1.2.2 Sefahlego sa gagwe se edile/O a myemyela.

(1)

1.2.3 SETŠWELETŠWENG SA A TEMANENG YA 4 go bolelwa ka gore Lekwelaruri o gweba ka merogo le dikgogo mola mosadi yo a lego SETŠWELETŠWENG SA B a itaetša e le molemirui wa dikgogo.

Goba

SETŠWELETŠWENG SA A TEMANENG YA 4 go bolelwa ka mosadi mola le SETŠWELETŠWA SA B se laetša mosadi.

(2)

1.2.4 • Di tšweletša mae.

- Di tšweletša nama.

(2)

1.2.5 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.

Mohlala:

- Gore di se ke tša bolawa ke phefo, dipula tša madimo goba diphoofolo.
- Gore di se ke tša phatlalala.

(2)

1.2.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.

Mohlala:

Maikutlo a lethabo

- Ke thabišwa ke go bona mofsa/mosadi a kgatha tema go tša temo. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO

POTŠIŠO YA 2

Mokgwa wa go swaya kakaretšo:

Kabo ya meputso:

D = Dintlha

P = Polelo

M = Mantšu

D = Dintlha tše šupa (7) tše di tšweleditšwego = meputso ye šupa (7)

P = Polelo = (3)

Palomoka ya meputso: [10]

Kabo ya meputso ya polelo

- Moputso o 1 o abelwa dintlha tše 1–3.
- Meputso ye 2 e abelwa dintlha tše 4–5.
- Meputso ye 3 e abelwa dintlha tše 6–7.

Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a ngwalollotše dintlha:

- 0 ge a ngwalollotše dintlha tše 6–7
- Moputso o 1 ge a ngwalollotše dintlha tše 4–5
- Moputso o 2 ge a ngwalollotše dintlha tše 2–3

ELA HLOKO:

Palo ya mantšu:

- Baswai ba swanetše go kgonthišiša palo ya mantšu ao a ngwadilwego.
- Molekwa ga se a swanela go fokoletšwa meputso ge a sa laetša palo ya mantšu goba ge a sa bala mantšu gabotse.
- Ge palo ya mantšu e feta ao a nyakegago, bala a mahlano ka morago ga ao a nyakegago gomme o hlokomologe ao a šetšego.

Mohlala wa karabo:

Ditsebi tša menagano di etela mafelo ao go thuša batšwasehlabele. Batswadi ba ba ngwadiše mafelong ao. Motswadi a iphe sebaka sa go theeletša mathata a ngwana. Motswadi a ka ya le yena dipapading gomme a fihla a raloka le yena. Motswadi a ka ya le yena mabenkelengkgoparara gore a bone batho le dilo tša go fapafapana. A ka kgonthišiša gore motsotso wo mongwe le wo mongwe o ba le se a se dirago. A ka mo kopanya le batho ba ba bego ba na le kgatelelo ya monagano gomme ba thušegile.

DINTLHA KA MOKGWA WA GO NGWALOLLA		DINTLHA KA MANTŠU A MOLEKWA
1. Ditsebi tša menagano di etela mafelo ao kgafetšakgafetša ba šomiša mekgwanakgwana go kgonthišiša gore batšwasehlabele ba a imologa.	1.	Ditsebi tša menagano di etela mafelo ao go thuša batšwasehlabele.
2. Bjalo ka motswadi o ka ngwadiša motšwasehlabele go le lengwe la mafelo ao.	2.	Batswadi ba ba ngwadiše mafelong ao.
3. Motswadi a iphe nako ya go dula fase le ngwana wa gagwe gore a utolle sa mafahlele a gagwe.	3.	Motswadi a iphe sebaka sa go theeletša mathata a ngwana.
4. Motswadi a ka ya le motšwasehlabele dipapading tša mehutahuta a fihla a bapala le yena.	4.	A ye le yena dipapading gomme a raloke le yena.
5. Go ya le ngwana mabenkelengkgoparara go dira gore ngwana a bone batho le dilo tša go fapafapana tše di thušago go tsošološa kgahlele ya gagwe ya bophelo.	5.	Motswadi a ka ya le yena mabenkelengkgoparara gore a bone batho le dilo tša go fapafapana.
6. Motswadi a ka netefatša gore ngwana o na le mešongwana ye a e dirago nako le nako.	6.	A ka kgonthišiša gore motsotso wo mongwe le wo mongwe o ba le se a se dirago.
7. Go bohlokwa gore ngwana a kopanywe le batho ba ba kilego ba ba le kgatelelo ya monagano gomme ba thušegile.	7.	A ka mo kopanya le batho ba ba bego ba na le kgatelelo ya monagano gomme ba thušegile.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: THUTAPOLELO LE TŠHOMIŠOPOLELO**GO SWAYA KAROLO YA C**

- Mopeleto:
 - Dikarabo tša lentšu le tee di swaiwe go ba tše di nepagetšego le ge mopeleto o phošagetše, ka ntle le ge phošo e fetola tlhalošo ya lentšu.
 - Ge karabo e le lefoko le le feletšego, o tlo lahlegelwa ke meputso ya mopeleto ge phošo e tšwelela mo go sebopego sa polelo ye go lekwago ka yona.
 - Go šomišwe maswaodikga a maleba ge go arabja potšišo ya khutsufatšo...
- Dibopego tša polelo di swanetše go nepiša popopolelo, di be di tšweletšwe ka mafoko ao a feletšego/go ya ka taelo.
- Mo molekwa a kgethago karabo ya maleba go amogelwe tlhaka goba karabo yeo e ngwadilwego ka botlalo.

POTŠIŠO YA 3

- 3.1 Makgonatšohle (1)
- 3.2 Mekotlana (1)
- 3.3 Fonte ye kgolo e lego: **TEYE YA PHEDIŠA/ENWA TEYE YA PHEDIŠA! MAKGONATŠOHLE** e tsebagatša sebapatšwa/e tšweletša molaetša wa papatšo/e goga šedi ya bareki mola fonte ye nnyane ya gore 'gamola gatee fela o fole malwetši ka moka' e thekga molaetša wa papatšo. (2)
- 3.4 Dikarabo tša maleba di tla amogelwa.
Mohlala:
- Fišitše
Letšatši la maabane le fišitše kudu. (2)
- 3.5 D/Balwetši (1)
- 3.6
- Theko ya teye
 - E hwetšwa kae
 - Mokgwa wa kgokagano
(E TEE fela) (1)
- 3.7 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
Mohlala:
Ee
Go jabetša: Teye ya Phediša ke makgonatšohle/Gamola gatee fela o fole malwetši ka moka.
Go hlohletša: Hwetša tše tharo ka theko ya tše pedi. (2)

[10]

POTŠIŠO YA 4

- 4.1 Borokgo/hempe/sekhipa/helmete/lepanta (1)
- 4.2 Ke magaeng/polaseng/merakeng
 • Go tšwelela ntlo ya mabjang.
 • Motse wo o lego noši nageng.
 • Go na le pudi.
 (TŠE PEDI fela) (3)
- 4.3 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
 Mohlala:
 • Bathobašweu ba thomile go tshepa bokgoni bja boramolao ba bathobaso.
 • Ga go sa na kgethologanyo ka nageng. (2)
- 4.4 B/go tšea naga (1)
- 4.5 Putšane/putšanyana/pudinyana (1)
- 4.6 Balekwa ba tla fa maikutlo a go fapana.
 Mohlala:
 Maikutlo a pefelo/go selekega/makalo
 • Molomo wa gagwe o laetša gore o hlabile lešata, o a omana.
 • O ba šupile ka monwana.
 • O ba tomoletše mahlo.
 (E TEE fela) (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 5

- 5.1 Go betha (1)
- 5.2 Go laetša tlhompho/honorifiki (1)
- 5.3 O betha yo kgaetšediagwe.
 • Modirišopego (2)
- 5.4 5.4.1 Hlomphaneng – Moselana wa -ng o laetša taelo ka bontšing.
 5.4.2 Sekolong – Moselana wa -ng o laetša lefelo. (2)
- 5.5 Le hlaola leina 'monna'
 • Go šomišitšwe lediri go hlaola mola e se lehlaodi. (2)
- 5.6 Balekwa ba tla fa dikarabo tša go fapana.
 Mohlala:
 • Mmalo! Bana ba ba tla ba nthadia.
 • Maikutlo a makalo (2)
- [10]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 30
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70